

ПРИЧИНОК ДО ПРОБЛЕМИ ВАКЦИННОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В ЕПОХУ COVID-19

У статті досліджено зміст поняття «вакцинний націоналізм» у найширшому значенні. Встановлено, що на початку пандемії в умовах відсутності вакцин йому передували економічний протекціонізм. Підкреслено, що вакцинний націоналізм не є новим явищем у міжнародних відносинах і характерний для розвинених країн, здатних організувати виробництво вакцин. Ця політика супроводжується вакцинною дипломатією, що має на меті забезпечення національних інтересів і гарантування біологічної безпеки.

Ключові слова: вакцинний націоналізм, вакцинна дипломатія, перегони вакцин, COVID-19, коронавірус.

Постановка проблеми. Пандемія нового коронавірусу SARS-CoV-2 є одним з найбільших за масштабами викликів в новітній історії людства. Наразі виявлено понад 250 мільйонів випадків захворювання, з яких більш ніж 5 млн є летальними. Світ майже рік від початку пандемії чекав на найбільш ефективний засіб у боротьбі з вірусом – вакцини. За останні два роки у міжнародному політичному й науковому дискурсі паралельно розповсюдились такі поняття, як «перегони вакцин», «вакцинний націоналізм», «вакцинна дипломатія» і т. ін. А втім, ці словосполучення наразі ще не стали об'єктом дослідження з боку вітчизняної наукової спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувана проблематика поки що не привернула уваги українських вчених, тому в основі нашої роботи лежать праці іноземних науковців, таких як Л. Грушинський (Lukasz Gruszczyński), А. Філіпович (Aleksa Filipović), П. Хотез (Peter J. Hotez), Я. Жоу (Yanqiu Rachel Zhou), А. Коберецька (Anna Kobieriecka), М. Коберецький (Michał Marcin Kobieriecki), З. Мамедьяров та деякі інші. Крім того, академік НАН України С. Комісаренко досліджував проблеми та перспективи створення української вакцини проти нового коронавірусу, справедливо зазначивши, що це є питанням національної безпеки.

Метою статті є дослідження змісту й обсягу поняття «вакцинний націоналізм», його генези, проявів та взаємозв'язку з вакцинною дипломатією.

Виклад основного матеріалу. Політику більшості урядів на початку 2020 року можна схарактеризувати гаслом «my nation first». Спершу держави намагались захистити свої національні інтереси че-

рез протекціоністську політику в економічній і митній сферах. Так, у період від середини жовтня 2019 р. до середини травня 2020 р. члени Світової організації торгівлі ввели 363 нові торгові заходи. Більшість з них, близько 71%, були пов'язані з пандемією. Експортні обмеження та, відповідно, імпорتنі заохочення стосувались медичних товарів (маски, рукавички, апарати ШВЛ, антисептики тощо), а також харчових продуктів. Так, Євразійський економічний союз ввів заборону на експорт цибулі, часнику, ріпи, жита, рису, гречки, зернових круп, насіння соняшнику, Індонезія тимчасово скасовувала вимогу імпорتنі сертифікації цибулі та часнику, а Таїланд забороняв експорт курячих яєць [1].

Ми ж пропонуємо екстраполювати поняття націоналізму на політику держав у сфері охорони здоров'я населення. Вакцинний націоналізм, як і економічний, має за мету гарантування національної безпеки, однак в умовах пандемії він передуватиме вакцинному. Це пов'язано з тривалим процесом розроблення вакцин, що змушує держави використовувати інші наявні механізми, як-то закриття кордонів чи обмеження експорту окремих категорій товарів.

Слід визнати, що поняття вакцинного націоналізму лише починає розроблятися у світовій науці. Під ним зазвичай розуміють: 1) резервування мільйонів доз нових вакцин для внутрішнього використання під час транснаціональної кризи громадського здоров'я; 2) боротьба серед окремих держав за першість на ринку; 3) пріоритетне право на монополізацію доз вакцини обмеженого виробництва. Як правило, це передбачає використання попередніх ринкових зобов'язань або попередніх угод про виробни-

цтво між національним урядом та однією чи кількома фармацевтичними корпораціями, які займаються розробленням та виробництвом провідних вакцин-кандидатів на останніх стадіях [2]. На наш погляд, вакцинний націоналізм у широкому сенсі має три іпостасі: 1) на етапі розроблення вакцин – «перегони

вакцин»; 2) на етапі контракування та використання – «вакцинний егоїзм»; 3) проблема взаємного визнання вакцин. У вузькому ж сенсі під вакцинним націоналізмом слід розуміти власне «вакцинний егоїзм» (див. рис. 1).

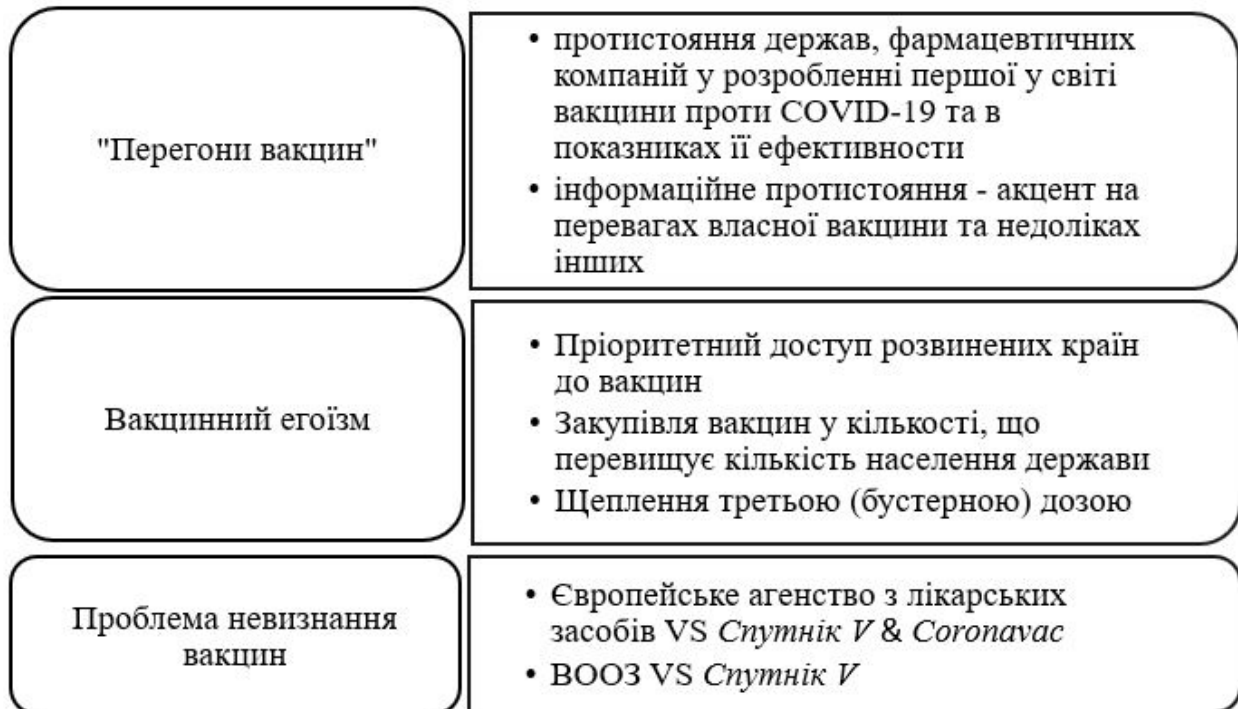

Рис. 1. Вакцинний націоналізм і його прояви

Як відомо, на своїй першій прес-конференції у статусі президента США Дж. Байден заявив про протистояння демократій і автократій («*battle between the utility of democracies in the 21st century and autocracies*»)¹. Подібний характер ідеологічної боротьби мала інформаційна кампанія довкола «перегонів вакцин». Росія заявляла, що першою у світі зареєструвала вакцину проти COVID-19, тоді як західні журналісти, вчені та громадські діячі стверджували, що російська вакцина не пройшла потрібні етапи випробувань. На інформаційному фронті РФ вела кампанію проти західних вакцин – *AstraZeneca*, *Pfizer* і *Moderna*, однак після того, як компанія *AstraZeneca* уклала угоду про співпрацю з Національним дослідницьким центром епідеміології та мікро-

біології ім. М. Ф. Гамалєї (розробник вакцини *Sputnik-V*), російські державні ЗМІ, навпаки, почали висвітлювати препарат *AstraZeneca* у позитивному ключі [3, с. 129].

Окрім того, уряди найбільш економічно розвинених держав вживали заходів задля забезпечення свого населення вакцинами попереду інших країн шляхом їх завчасної закупівлі, за вищою ціною та у великих кількостях, залишаючи інші країни без цього життєво необхідного ресурсу. Так, влітку 2020 р. США викупили майже всі запаси світові ремдесивіру – одного з перших, вочевидь, дієвих препаратів у боротьбі з COVID-19 [4, с. 103]. Яскравим прикладом є також Канада, яка замовила у п'ять разів більше вакцин, ніж кількість її населення [5]. Ба більше, в травні 2020 р., коли розробка вакцин перебувала на початковому етапі, голову французької фармацевтичної ТНК *Sanofi* розкритикували через заяву про те, що США матимуть пріоритетний доступ до вакцини,

¹ Remarks by President Biden in Press Conference. March 25, 2021. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/03/25/remarks-by-president-biden-in-press-conference/> (дата звернення: 09.12.2021)

розробленої в компанії, хоч в офіційній заяві *Sanofi* відтак повідомила, що для жодної з країн не буде пріоритету [3, с. 129]. Отож, можна стверджувати, що пандемія лиш оголила наявні проблеми нерівності держав і прав людини у сфері охорони здоров'я, тим паче, що всередині деяких національних медичних систем, як-от у США, і без того існує нерівність, зумовлена високою вартістю медичних послуг.

Слід визнати, що забезпечити рівний доступ усіх країн до вакцин не вдавалось і раніше, наприклад, під час пандемії грипу H1N1 у 2009 році. Мабуть, найяскравішим прикладом з минулого є високоактивна антиретровірусна терапія ВІЛу, заснована на комбінації різних протівірусних препаратів, що її було введено 1996 року. Терапія спричинила різке зниження смертності серед інфікованих осіб, проте через попит з боку розвинених країн та високу ціну терапії, протягом багатьох років її приступність залишалася дуже обмеженою [5]. Однак, у 2020 р. під егідою ВООЗ було створено *Глобальний механізм із забезпечення доступності вакцин (COVAX)*. Учасників цієї ініціативи можна поділити на дві категорії: самофінансовані (донори) та субсидійовані країни (реципієнти). До першої групи входять держави з високим рівнем доходу (передовсім країни-виробники вакцин), тоді як до другої – інші країни, які не мають можливостей для розроблення вакцин [6]. Очевидно, що вакцинний націоналізм негативно впливає на обидві категорії, адже якщо країни Африки, Азії, Південної Америки та інші «реципієнти» не матимуть рівного доступу до вакцини, тамтешнє поширення вірусу й нових його мутацій зрештою вплине на весь світ. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) попередила, що світова економіка може втратити 9,2 трлн доларів, якщо країни, що розвиваються, залишатимуться позаду в процесі вакцинації [7]. З огляду на це, голови СОТ та ВООЗ застерегли країни від вакцинного націоналізму, а гендиректор останньої назвав це явище «*катастрофічним моральним провалом*» і донедавна заявляв про необхідність введення мораторію на третю (так звану «бустерну») дозу вакцини, доки всі країни не забезпечать вакцинацію населення хоча б двома дозами¹. А втім, у жовтні 2021 року експерти ВООЗ схвалили додаткові дози вакцини для людей з ослабленим імунітетом.

Слід зауважити, що питання невизнання деяких вакцин лежить насамперед у *науковій площині* (у випадку з ВООЗ) або ж має на меті захист своїх *еконо-*

мічних інтересів, внутрішнього ринку, прикладом чого є Європейський Союз. Ця проблема стосується і громадян України, особливо тих, які постійно проживають на *тимчасово окупованих територіях*. Так, якщо мешканець ТОТ, щеплений вакциною російського виробництва, бажає потрапити на підконтрольну українському уряду територію, йому необхідно зробити тест на коронавірус або пройти самоізоляцію. Зі свого боку, Російська Федерація, попри членство у ВООЗ, не визнає вакцини, схвалені цією організацією для екстреного використання.

Справедливим є твердження, що вакцинний егоїзм здебільшого характерний для західних країн, тоді як Китай та Росія вирішили піти іншим шляхом, розглядаючи кризу як *можливість просування своїх геополітичних цілей*, надаючи власні вакцини країнам, що розвиваються, водночас намагаючись закріпити наявні зв'язки та створити нові альянси [5].

Країни-виробники вакцин для реалізації своїх зовнішньополітичних завдань і країни-реципієнти для забезпечення своєї біологічної безпеки змушені вдаватись до «вакцинної дипломатії». Як і вакцинний націоналізм, це поняття поки що не має точної дефініції. Приміром, А. Філіпович визначає «вакцинну дипломатію» як інструмент м'якої сили, який використовується для зміцнення зв'язків між двома країнами, де одна є виробником та/або постачальником вакцин проти COVID-19, а інша – їх одержувачем [8, с. 18]. Своєю чергою, А. Коберецька та М. Коберецький визначають «коронавірусну дипломатію» як засіб досягнення зовнішньополітичних цілей шляхом *побудови позитивного іміджу* держави-надійного партнера [9]. Втім, ми схилиємося до думки, що держави-донори вакцин можуть використовувати «вакцинну дипломатію» не так для формування позитивного уявлення про себе на міжнародній арені, як для забезпечення своїх національних інтересів у різних сферах. Як приклад – імовірний шантаж з боку Китаю замороженням постачання в Україну 500 тисяч доз вакцини *CoronaVac* через підтримку нашою державою заяви Ради ООН з прав людини щодо ситуації з правами уйгурів, де КНР закликали негайно надати доступ незалежним спостерігачам до Сіньцзян-Уйгурського автономного округу [10].

Відкритим залишається питання про те, чи порушує така «егоцентрична» поведінка держав норми міжнародного права. Насправді сучасне міжнародне право прямо не встановлює жодних зобов'язань держав щодо збільшення доступу країн, що розвиваються, до ресурсів, пов'язаних з охороною здоров'я, коли їхні власні потреби ще не забезпечено. Зокрема, таких норм немає в Конституції ВООЗ або Міжнародних правилах охорони здоров'я 2005 року, тоді як

¹ Див.: New WTO boss warns against vaccine nationalism. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/business-56079088>; WHO calls for moratorium on COVID-19 booster jabs. *UN News*. URL: <https://news.un.org/en/story/2021/08/1097102> (дата звернення: 09.12.2021).

міжнародні договори з прав людини переважно зосереджені на зобов'язаннях держави перед власним населенням. На нашу думку, з поширенням COVID-19 захист державного суверенітету й національної безпеки вийшов на перший план щодо *jus cogens* – обов'язку співробітництва та принципу суверенної рівності держав, але у сфері міжнародних науково-технічних відносин відбулась кооперація зусиль для протидії новому вірусу. Власне, Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав визнав, що «держави надають певний пріоритет забезпеченню доступу до вакцин передусім своїм власним громадянам». І хоча «держави повинні посилити свою міжнародну співпрацю, щоб якнайшвидше гарантувати універсальний та справедливий доступ до вакцин проти COVID-19 у всьому світі», а «конкуренція за вакцину суперечить екстериторіальним зобов'язанням держав уникати ухвалення рішень, які обмежують можливості інших держав реалізувати своє право на здоров'я» [11], заява Комітету не уточнює, що мається на увазі під словом «якнайшвидше» та який конкретно вид поведінки держави є заборонений.

З огляду на вищезазначене, стратегічним національним інтересом України є започаткування (відновлення) *виробництва імунобіологічних препаратів*. Як зазначив академік НАН України С. Комісаренко, сьогодні українці вчені працюють над створенням чотирьох вітчизняних вакцин проти COVID-19. Фахівець зауважує, що важливим у цьому процесі є *державно-приватне партнерство*, налагодження тісної співпраці з вітчизняними фармвиробниками, які мають відповідні умови для вакцинного виробництва та проведення клінічних випробувань. Ба більше, наприкінці минулого року компанія *Moderna* офіційно заявила, що вона відкриває патенти для виробників вакцин проти COVID-19, що може значно спростити й здешевити виробництво мРНКових вакцин в Україні [12, с. 53–54]. Водночас нещодавно стало відомо, що Група компаній «Лекхім», яка 2021 року стала офіційним постачальником вакцини *Coronavax* в Україні, у 2022 році планує запустити виробництво цієї вакцини на своєму підприємстві в Харкові. Крім того,

розглядається можливість виробництва вакцин проти грипу та поліомієліту¹.

Висновки. Назагал слід констатувати, що в сучасному світі паралельно існують явища глобалізації та деглобалізації. Для позначення останньої тенденції в царині протидії COVID-19 власне і використовують таке поняття як вакцинний націоналізм.

«Перегони вакцин» можна розглядати як *суперництво двох політичних режимів*: з одного боку, ліберальної демократії в особі США та їх союзників, а з іншого – країн з авторитарним політичним режимом (Китай та РФ). Своєю чергою, явище «вакцинної дипломатії», що її використовують країни-донори вакцин як засіб досягнення своїх національних інтересів, тісно пов'язане з феноменом вакцинного націоналізму і супроводжує його.

Започаткування виробництва вакцин проти COVID-19 в Україні дозволить, по-перше, посилити біологічну безпеку і суверенітет нашої держави, а, по-друге – зміцнити позиції України на світовій арені.

Хоча політика «спочатку моя нація» прямо не заборонена міжнародним правом, ми схильні вважати, що в ковідну епоху міжнародні відносини мають як ніколи міцно базуватись на засадах суверенної рівності держав і неухильного дотримання ними обов'язку співпраці. А втім, на практиці саме геополітичне суперництво, боротьба між державами за встановлення нових політичних альянсів та розширення власної сфери впливу може стати дієвим засобом боротьби з вакцинним націоналізмом і пандемією загалом.

Перспективним напрямом подальших наукових розвідок ми вважаємо дослідження шляхів гарантування біологічної безпеки України в контексті затвердження Радою національної безпеки і оборони Стратегії біологічної безпеки та біологічного захисту.

¹ Див.: Виробництво вакцини від Covid-19 у Харкові може розпочатися наступного року – Ляшко. Interfax – Україна. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/782373.html>; У Харкові вироблятимуть вакцину проти коронавірусу. Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету. URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/u-kharkovi-viroblyatimut-vaktsinu-proti-koronavirusa-48546.html> (дата звернення: 09.12.2021).

ЛІТЕРАТУРА

1. Ісаханова, Н., Пилипенко А. Обмеження міжнародної торгівлі на фоні COVID-19: світові тенденції. *Юридична газета*. 2020. № 16. С. 1, 8–9.
2. Yanqiu Rachel Zhou. Vaccine nationalism: contested relationships between COVID-19 and globalization. *Globalizations*. DOI: <https://doi.org/10.1080/14747731.2021.1963202>.
3. Мамедьяров З.А. Стратегическое значение фармацевтической отрасли в условиях пандемии коронавируса. *Международная аналитика*. 2020. Т. 11, № 4. С. 122–136. DOI: <https://doi.org/10.46272/2587-8476-2020-11-4-122-136>.

4. Thomas J. Bollyky and Chad P. Bown. The Tragedy of Vaccine Nationalism: Only Cooperation Can End the Pandemic. *Foreign Affairs*. September/October 2020. Pp. 96–108. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/techsymp_290621/bown_pres2.pdf.
5. Gruszczynski L., Wu C.-h. Between the High Ideals and Reality: Managing COVID–19 Vaccine Nationalism. *European Journal of Risk Regulation*. 2021. Pp. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2021.9>.
6. COVAX. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/initiatives/act-accelerator/covax>.
7. Lock H. Vaccine Nationalism: Everything You Need to Know. *Global citizen*. February 11, 2021. URL: <https://www.globalcitizen.org/en/content/what-is-vaccine-nationalism/>.
8. Filipović, A. Vaccine diplomacy during the COVID-19 pandemic on the example of the Republic of Serbia. *Международные отношения*. 2021, №4. Pp. 15-31. URL: https://www.researchgate.net/publication/355734673_Vaccine_diplomacy_during_the_COVID-19_pandemic_on_the_example_of_the_Republic_of_Serbia.
9. Kobierecka A, Kobierecki M. M. Coronavirus diplomacy: Chinese medical assistance and its diplomatic implications. *International Politics (The Hague)*. March, 8. 2021. Pp. 1–18 DOI: <https://doi.org/10.1057/s41311-020-00273-1>.
10. Keaten Jamey. AP Exclusive: Diplomats say China puts squeeze on Ukraine. *Associated Press*. 25.06.2021. URL: <https://apnews.com/article/united-nations-china-europe-ukraine-health-a0a5ae8f735b92e39c623e453529cbb9>.
11. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. «Statement on universal and equitable access to vaccines for COVID–19». 27 November 2020, E/C.12/2020/2. Paras 9, 10. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3897801?ln=en#record-files-collapse-header>.
12. Комісаренко, С. В. Про участь вчених НАН України в протидії COVID-19. Створення вакцин проти SARS-CoV-2 та COVID-19 в Україні: стан, проблеми та перспективи: Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 9 червня 2021 року. *Вісник Національної академії наук України*. 2021. №8. С. 51–55. DOI: <https://doi.org/10.15407/vism2021.08.051>.

REFERENCES

1. Isakhanova, N., Pylypenko, A. Obmezhenia mizhnarodnoi torhivli na foni COVID-19: svitovi tendentsii. *Yurydychna hazeta – Legal newspaper*, 16, P. 1, 8–9 [in Ukrainian].
2. Yanqiu Rachel Zhou. Vaccine nationalism: contested relationships between COVID-19 and globalization. *Globalizations*. DOI: <https://doi.org/10.1080/14747731.2021.1963202> [in English].
3. Mamediarov Z. A. (2020). Stratehycheskoe znachenye farmatsevticheskoi otrasly v uslovyakh pandemyy koronavyrusa. *Mezhdunarodnaia analytika – International Analytics*, Vol. 11, No. 4, 122–136. DOI: <https://doi.org/10.46272/2587-8476-2020-11-4-122-136> [in Ukrainian].
4. Thomas J. Bollyky and Chad P. Bown. (2020). The Tragedy of Vaccine Nationalism: Only Cooperation Can End the Pandemic. *Foreign Affairs*, 96–108. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/techsymp_290621/bown_pres2.pdf [in English].
5. Gruszczynski, L., Wu C.-h. (2021). Between the High Ideals and Reality: Managing COVID–19 Vaccine Nationalism. *European Journal of Risk Regulation*, 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2021.9> [in English].
6. COVAX. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/initiatives/act-accelerator/covax> [in English].
7. Lock, H. Vaccine Nationalism: Everything You Need to Know. *Global citizen*. February 11, 2021. URL: <https://www.globalcitizen.org/en/content/what-is-vaccine-nationalism/> [in English].
8. Filipović, A. (2021). Vaccine diplomacy during the COVID-19 pandemic on the example of the Republic of Serbia. *Mezhdunarodnyye otnosheniya – International relations*, 4, 15–31. URL: https://www.researchgate.net/publication/355734673_Vaccine_diplomacy_during_the_COVID-19_pandemic_on_the_example_of_the_Republic_of_Serbia [in English].
9. Kobierecka, A, Kobierecki, M.M. (2021). Coronavirus diplomacy: Chinese medical assistance and its diplomatic implications. *International Politics (The Hague)*, March, 8, 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41311-020-00273-1> [in English].
10. Keaten Jamey. (2021). AP Exclusive: Diplomats say China puts squeeze on Ukraine. *Associated Press*. 25.06.2021. URL: <https://apnews.com/article/united-nations-china-europe-ukraine-health-a0a5ae8f735b92e39c623e453529cbb9> [in English].
11. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. «Statement on universal and equitable access to vaccines for COVID–19». 27 November 2020, E/C.12/2020/2. Paras 9, 10. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3897801?ln=en#record-files-collapse-header> [in English].

12. Komisarenko, S.V. (2021). Pro uchast vchenykh NAN Ukrainy v protydii COVID-19. Stvorennia vaktsyn proty SARS-CoV-2 ta COVID-19 v Ukraini: stan, problemy ta perspektyvy: Stenohrama dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 9 chervnia 2021 roku. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 8, 51–55. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2021.08.051> [in Ukrainian].

ЯКОВІЮК ИВАН

доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедры права Европейского Союза
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ЖИТИНСКИЙ АЛЕКСЕЙ

студент 3 курса международно-правового факультета
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ВАКЦИННОГО НАЦИОНАЛИЗМА В ЭПОХУ COVID-19

В статье исследовано содержание понятия «вакцинный национализм» в самом широком смысле. Подчеркнуто, что вакцинный национализм характерен для наиболее экономически развитых стран мира, способных организовать производство вакцин, и сопровождается вакцинной дипломатией, направленной на обеспечение национальных интересов и биологической безопасности.

Ключевые слова: вакцинный национализм, вакцинная дипломатия, гонка вакцин, COVID-19, коронавирус.

YAKOVYUK IVAN

Doctor of Law, Professor, Head of European Union Law Department
of the Yaroslav Mudryi National Law University

ZHYTYNSKYI OLEKSII

3-rd year student of International Law Faculty
of the Yaroslav Mudryi National Law University

TO THE ISSUE OF VACCINE NATIONALISM IN COVID-19 ERA

Problem setting. The new coronavirus pandemic is one of the greatest challenges in contemporary history, especially in the face of unprecedented globalization. Mankind has been waiting for almost a year since the beginning of the pandemic for the most effective way to fight against the virus – vaccines. Over the last two years, such concepts as “vaccine races”, “vaccine nationalism”, “vaccine diplomacy” have been spread in the international political and scientific discourse. However, in Ukraine these concepts have not become the subject of research yet.

Analysis of recent researches and publications. The researched issues have not attracted the attention of Ukrainian scientific community yet, so the basis of our work consists of foreign scientists’ publications, which were, *inter alia*, done by L. Gruszczynski (Łukasz Gruszczynski), A. Filipovich (Aleksa Filipović), P. Hotez (Peter J. Hotez), I. Yanqiu Rachel Zhou, A. Kobieriecka, M. M. Kobieriecki, Z. Mammedyarov and some others. In addition to that, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine S. Komisarenko has studied the problems and prospects of creating Ukrainian vaccine against COVID-19, rightly noting that it is a matter of national security.

The target of the research. The target of this research is to examine the content, the scope and genesis of “vaccine nationalism” concept, practical manifestations of this phenomenon as well as the relationship between vaccine diplomacy and vaccine nationalism.

Article's main body. Over the past two years, nation-states have resorted to policies of economic protectionism, and then to so-called “vaccine nationalism”, which we inclined to analyze in three guises: 1) “vaccine races” – at the stage of development and testing; 2) “vaccine egoism” – at the stage of contracting and use of vaccines; 3) the issue of mutual recognition of vaccines. Thus, the article examines the meaning of the concept of vaccine nationalism in its broadest sense. It has been emphasized, however, that vaccine nationalism is not a new phenomenon in international relations as a similar situation was observed, in particular, during the H1N1 pandemic. It has been also illustrated that vaccine nationalism usually characterizes the most economically developed states.

Vaccine-producing countries to carry out their foreign policy tasks, as well as recipient countries to ensure their biological security resort to “vaccine diplomacy”. However, there is no unanimous scientific approach to the definition of both “vaccine diplomacy” and “vaccine nationalism” around the globe. It has been established that with the spread of COVID-19, protection of state sovereignty and national security has come to the fore in comparison with the obligation to cooperate and the principle of sovereign equality, which are *jus cogens* and *erga omnes*. On the other hand, “my nation first” policy is not directly prohibited by the letter of international law.

Conclusions. In the modern world, there are simultaneous phenomena of globalization and deglobalization. Actually, to denote the trend of deglobalization in the field of countering COVID-19 such a concept as “vaccine nationalism” is used. The “vaccine race” can be seen as a rivalry between two political regimes: on the one hand, liberal democracy in the face of the United States and its allies, and on the other hand – states with authoritarian political regimes (China and Russia). However, geopolitical rivalry, the struggle for extension of spheres of influence can be an effective means of combating the pandemic in practice. The concept of vaccine nationalism is closely linked to “vaccine diplomacy”, which is used by vaccine donor countries as a method of achieving their national interests. It was concluded that it is important to ensure sovereignty and biological security of Ukraine by launching the production of vaccines against infectious diseases. That will also strengthen the position of Ukrainian diplomacy.

Keywords: vaccine nationalism, vaccine diplomacy, vaccine races, COVID-19, coronavirus.

Яковюк І. В., Житинський О. В. Причинок до проблеми вакцинного націоналізму в епоху COVID-19. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Yakovyuk_Zhytynskyi17.pdf.